

blomstringen, slik at den faller henimot slutten av slåtten. Man vil da få et godt høi. Myrjordshøiet er askefattigere enn fastmarkshøi, og ved å slå noget tidlig vil man få et prosentisk askerikere høi enn ved sen slått, og det er av betydning i foringen. Høimengden vil ved tidlig slått selvsagt bli mindre, men förverdien større.

Håavlingen vil på grasmyr gjerne bli stor. Det avhenger selvsagt meget av gjødsling og hvor tidlig det blir slått og hvordan året er. I gode år og ved tidlig slått vil den bli ganske stor. Den må da beites eller slåes. I et kaldt år da også slåtten blir senere utført, vil diet som på andre jorder bli mindre efterslått. På så flat lende som myren er, har det lettere for å bli «isbrand» enn på heldende jord. Av den grunn må man være forsiktig med å beite for sterkt eller lenge utover høsten eller å slå høien for sent. Gresset bør få vokse til noget mot vinteren, da et slikt gressteppe verner mot «isbranden». Fig. 3 viser håavlingen på Mæresmyra 1 år. (Forts.)

TORVBRUKET

Hvordan skal vi nyttiggjøre våre myrer?

FOREDRAG ARSMØTET 1933.

Av ing. A. Ordning.

OM HVORDAN vi skal nyttiggjøre våre myrer eller hvad vi skal nytte dem til, har der vært og er der delte meninger. Enkelte mener at vi overhodet intet skal foreta oss for å utnytte myrene, andre at de kun bør anvendes til dyrkning, atter andre at kun torvstrøtilvirkningen har berettigelse. Det er altsammen dårlig tale. Den ene slags utnyttelse er for en stor del avhengig av den annen, myrene er gjerne så uensartet bygget at der i almindelighet ikke blir tale om bare en måte å utnytte en myr på, men flere, og dette må man ha for øie ved enhver utnyttelsesplan.

Myrsakens betydning i dag må sees med krisesituasjonen i vårt land som bakgrunn. Jeg har ment at det er på sin plass å ta et overblikk over hvor langt vi nu har nådd i myrsaken og hvad vi fremover kan vente å få ut av den.

Den nuværende situasjon gjør enhver utnyttelse av våre egne verdier aktuell, og kanskje er våre myrer noget av det som forholdsvis lett kan gjøres produktive, så noget av den før eksporterte arbeidskraft kan utnyttes her hjemme.

Hvilke verdier ligger der så i våre myrer?

Vi blev gledelig overrasket da vår formann i fjor i sin artikkel i Meddelelserne oplyste at vi istedenfor som før antatt 12 millioner

mål myr har 26 millioner mål. Myrrealene under tregrensen skal omfatte 21 millioner mål myr, over tregrensen 5 millioner mål. Jeg tror at når den endelige pålitelige myrstatistikk foreligger, vil arealet bli redusert en del, idet jeg tror der i beregningen er medtatt myrslag under 20 cm. dyp, og disse må således regnes til sumpig fastmark og ikke til myr. Men sikkert er det at arealene er store og at vi kun har nyttiggjort oss en liten prosent av dem.

En ting er ikke fastslått, og det er hvor meget vi kan regne i tilvekst av ny myr pr. år. Tilveksten av mosemyrer representerer visstnok ikke helt ubetydelige arealer, men tilveksten av omdannede myrer omfatter ikke mange mål årlig.

Regner vi, for å gjøre oss en forestilling om våre myrrealers verdi, at vi har 24 millioner mål myr. La oss regne at disse fordeler sig med $\frac{1}{3}$ part på dyrknings- og myrer til skogkultur, samt en del som er unyttbare, $\frac{1}{3}$ part på mosemyrer og $\frac{1}{3}$ part på fortorvede omdannede myrer, brukbare til brensel. Vi har da næsten like så meget dyrkbar myr som hele vårt nu dyrkede fastmarksareal. Regner vi videre at de 8 millioner mosemyr f. eks. kan anvendes til torvstrø, så vil disse 8 millioner mål utgjøre 1,200 millioner kbm. torvstrø. Vårt årlige torvstrøforbruk er nu ca. 500,000 kbm., og vil vi da ha torvstrømateriale nok for 2,400 år fremover.

Av de 8 millioner omdannet myr, brenntorvmyrer, får vi brensel som kan erstatte hele vår kullimport i 400 år. Vil vi omsette torven i torvgass og drive gassmotorer, kan vi erstatte kraften fra våre nuværende vannkrafterlektrisitetetsverker i ca. 140 år.

Intet under at torven har beskjefteget oss like fra den dag da man trodde at myrene var det slam som syndfloden hadde efterlatt sig.

Første post på programmet for utnyttelsen av myrene er myr- dyrkning til åker og eng eller beitekultur. Er det nu forsvarlig å sette folk i gang med å dyrke myr? lønner det sig? Forsøkene med å dyrke myr har nu pågått i mange år, og mange av de fordomme der var angående myr dyrkning, er slått ihjel. På Mæresmyren har dyrkning av nær sagt alle våre almindelige kulturvekster gitt gode resultater. Der er ikke store lønnsomhetsavvikelser mellom myr og fastmark her. Videre har det vist sig at man nu har funnet midler til å få avling på nær sagt alle myrtyper, dog ikke på svart fettorvmyr hvor denne går i dagen. Man vil nu forsøke å dypbearbeide og kalke denne myr, så man får den gjennomtrengelig for vann et stykke nedover, likesom man har tenkt å opheve kolloidene i torven ved å ha koksalt i plogfurene hvor røtter ikke tillater dypbearbeidning. Før het det sig alltid at *dyp* myr ikke lønnet sig å dyrke; på torvfabrikken i Våler har vi et forsøksfelt på 12 mål myr som før grøftning var 4,5 m. dyp, og som har gitt fine avlinger. Forsøksleder Glærum har med sine forsøk nådd bra resultater, og forsøksleder Haakon Foss forteller om timoteiavlning på ny myr i 950 å

1000 m. høide av 404 kg. høi pr. mål. Ny Jords myr dyrkningsfelter for bureisning på Smøla, på Frøya og Tråmyrene ser lovende ut.

Det ser således ut til at myrjorden, der jo er en kald jord, gir overraskende gode resultater under de forskjelligste temperaturer, nedbørs- og høideforhold.

Hvilke av myrrealene skal vi så først og fremst utnytte til dyrkning og beite? Først der hvor vi har lite og intet av dyrkbar fastmarksjord, og det blir da i skjærgården og i det hele etter vår lange kyststrekning. Her skal man være forsiktig med avtorvning av myrene til brensel.

En myr som ligger på fjell, vil etter avtorvning være en stenørken, og hadde det gått som beregnet, så vilde f. eks. Smølas indre med sine 30,000 mål myr og mere, hvis disse 30,000 mål var blitt avtorvet til brikketering, fått sin stenørken, mens der nu ved «Ny Jord»s bureisning forhåpentlig blir et jordbrukets Gosen.

Der vil for myrer som ligger på fjell, og hvor man ikke har vedbrensel i nærheten, stille sig det spørsmål: Skal man dyrke myren og kjøpe brensel, eller skal en ta torven så bare fjellet blir igjen?

Jeg har sett folk på Vestlandet som har kjørt jordlass på jordlass og fått akkerland på fjellet på denne måte, mens store myr-arealer lå like i nærheten. Ved myr dyrkingen kan vi etter kysten få store jordarealer under kultur. Jeg kan nevne i fleng: Smøla over 30,000 mål, Frøya med flere hundre mål, Hitra visstnok over 30,000 mål, Andøya 150,000 mål o.s.v. Forhenværende formann i Myrselskapet Wedel Jarlsberg fremholdt gang på gang her i selskapet den store betydning det vilde ha for fiskerne nordpå å kunne få litt gårdsbruk ved siden av fisket, som ofte slår feil. Han tenkte da på den mengde myr vi har i Nordland og Finnmarken og dyrkingen av disse. Vi er i hvert fall nu kommet så langt at Det Norske Myrselskap har forsøksfelter i Troms og Nordland fylker, og når man har sett resultatene av disse, får vi håpe fortsettelsen kommer.

For innlandsmyrenes vedkommende har vi friere hender. I innlandsfylkene i det sydlige Norge råker vi ikke op for jord om en avtorver en myr som ligger på fjell. Her skal man mest mulig forsøke først å avtorve myren og så dyrke gjenværende myr og myrbunnen. Selvfølgelig under forutsetning av at de øvre torvlag i myren er tjenlige til strø, brensel eller annet. En må i hvert fall være enige om, at først å dyrke en myr og så avtorve myren med matjorden og påkjørt mineraljord, er dårlig økonomi.

Høifjellsmyrene henleder mere og mere interessen på sig, og jeg tror den dag ikke er fjern da fjellbønderne avler korn og rotfrukter i dalen og tar det vesentligste av sitt høi oppe i stølsgrenda. Jeg har ikke mange steder sett så godt skikkede dyrkningsmyrer og myrer til kulturbeite som i høifjellet.

Hvilke erfaringer har vi gjort med myrer til skog?

Man har funnet at der stilles større fordringer til en myr for skogkultur enn til dyrkning. Til skog er det de grunne gressmyrer som egner sig best, om man enn også på dype og omdannede gress- og skogtorvmyrer kan se bra skog vokse. Forstkandidat Thurmman Moe sier i sin avhandling om grøftning av skog at det aldrig lønner sig å grøfte dype mosemyrer for skogkultur.

Den svenske Skogvårdsforening beretter ved Carl Malmstrøm om en mosemyr i Norrland i Sverige som hadde ligget grøftet i 70 år. Det var hovedsakelig mosemyr. Grøftningen av myren var effektiv, men skog vokste der ikke på den. Det er en kjent sak at bjørk egner sig bra for skogkultur på myr, og man burde sikkert legge mere an på denne tresort på myrene. Av arealer brukbare for skogkultur har Landskogtakseringen funnet at i fylkene Opland, Buskerud, Telemark, Austagder, Vestagder og den takserte del av Nordland fylke har vi 950,000 dekar myr skikket for skogkultur. Når de gjenstående fylker kommer med, kommer vi iallfall op i over 1 million dekar.

Jeg har i det foregående nevnt at mosemyrene, hvitmosemyrene, ikke er så velsette hvor det gjelder dyrkning og skogkultur.

Der har vært gjort utallige oppfinnelser og forsøk på å utnytte dem industrielt. Man har prøvet å lage papir av torvstrø. Jeg har en prøve som inneholder 75 prosent hvitmose. Det er bare blitt med forsøkene. Man har forsøkt å lage melasse av torvstrø; jeg har ikke hørt mere til melassen. Derimot ser det ut som hvitmose-torv skal kunne få stor anvendelse i isolasjonsøiemed. Vi har neppe noget annet materiale med så stor isolasjonsevne. Der blir nu med de nye byggemetoder stadig større bruk for vegg og gulvisolasjonsplater. Jeg har en oppgave som viser at i 1930 innførtes 138,000 kg. bare av en slags isolasjonsplater. Isolasjonsplater av trovstrø er forholdsvis enkelt å fremstille. Man skulde anta at kapitalen her kunde legge ned nogen penger og få dem igjen med renter. Mose-torven har i de senere år særlig ved forsøk utført av overingeniør Dahle, fått anvendelse ved isolasjon av jernbanelegemer. Statsbanene har stadig sin oppmerksomhet henvendt på dette, som kan få stor betydning for vår torvstrøindustri. Til isolasjon av 1 km. jernbane vil der nemlig medgå 1,500 kbm. torvstrømter eller 4,500 kbm. torvstrø regnet i myren. Det blir således ikke små masser som skal til. Der utnyttes en del mosemyr til giktbadet Hyliko, men nogen torvmasser som er å regne med vil denne fremstilling neppe kreve. I Tyskland brukes torvmuld til madrasser for syke og spebarn. Dette kunde også gjøres hos oss. Det som imidlertid sluker hvitmosemyr så det hjelper litt, er torvstrøet til våre husdyr. Vårt nuværende forbruk nevnte jeg før, er ca. 500,000 kbm. årlig. Ser vi på vår nuværende husdymengde og det antall kbm. som forsøk har vist at ethvert dyr bør ha, får vi at der til landets

Hester vil medgå	1,293,000	baller
Kuer —»—	6,144,000	»
Svin —»—	589,000	»
Sauer —»—	767,000	»
Geiter —»—	167,000	»

Tilsammen 8,960,000 baller

Hertil kommer forbruket til fjærkrehold.

Alle forhold tatt i betraktning vil sannsynligvis $\frac{1}{3}$ av dette utregnede forbruk ansees for tilfredsstillende, og vi får da at der bør medgå 2,986,000 kbm. pr. år eller 2,486,000 kbm. mere enn der nu anvendes. Dette vilde skaffe arbeide for ca. 20,000 mennesker i sommerhalvåret. I dagsverk regnet vil det utgjøre sommerarbeide for ca. 5,000 voksne menn, og blev bare de penger anvendt til kjøp av torvstrø som der nu tapes på å bruke den kvelstoffbrukende sagflis, vilde man være langt på vei. Der er i dag også muligheter for eksport av torvstrø, og kunde man få startet store eksportanlegg, burde disse kunne bestå, i hvert fall med vår nuværende valuta, men forhåpentlig også under normale forhold. Her er muligheter for en langt større utnyttelse av våre mosemyrer.

Det sorteste kapitel i vår myrutnyttelses historie har vært brenntorvproduksjonen, men hvad der vesentlig gjorde dette kapitel så sort, var krigen og alt hvad der fulgte med den. Brenntorvindustrien har mere enn nogen annen industri vært syndebugken for denne misère, og 10 års møisommelig arbeide for å bringe denne industri på fote er gått i vasken.

Jeg vil ikke nærmere gå inn på hvad der er gjort av galt og riktig, men jeg vil gjøre opmerksom på at vi ved å erstatte 10 prosent av vår årlige koksimport med torv vil kunne gi arbeide for 1,600 arbeidere av dem som ikke har noe å gjøre. Med de nye metoder man nu har for torvutvinning, vil flere av våre store industrianlegg fremstille sin varme billigere med torv enn med kull. Ser vi innen til andre land, ser vi at Danmark tross sin lette adgang til kull bruker sine brenntorvmyrer, Tyskland likeså, og Russland har en gigantisk torvindustri. Der arbeides stadig på å gjøre torvproduksjonen uavhengig av vær og vind. Den Gramske tørkemetode lover meget, vi vil snart høre nytt fra den. I Sverige er utarbeidet en våt forkullingsmetode i forbindelse med hydropeat sprøitemetoden. Dette produkt, der nærmer sig sterkt til kull i varmeeffekt, er fremstillet til en pris av kr. 12.50 pr. tonn. En schweitzer uteksperimenterer en gammel idé med ad kjemisk vei å tørke torven og lage brenntorv eller også såkalt torvgjødsel. Metoden er omtalt i vårt tidsskrift. Prinsippet er ved å tilsette mikrober til torvmassen å opnå at torven tørker ved selvopvarmning.

Det er bare ganske enkelte myrarealer i vårt land som har betingelser for større industriell torvproduksjon, men vi har nogen som

uten å ødelegge dyrkningsmuligheter kan avtorves til brensel i større stil.

De forskjellige kommuner rundt om i landet begynner å se sig om efter brenntorvanlegg for nærmest å skaffe nødsarbeide og anvende torven til eget bruk i skoler og offentlige bygninger. Disse tiltak tror jeg vil føre frem og igjen få brenntorvindustrien velsett i vårt land.

Men hvad vi enn skal gjøre med myrene, må der en grundig *forundersøkelse finne sted*. Jeg våger å påstå at ingen myr dyrkning nu behøver å mislykkes, hvis man undersøker myren nøie på forhånd med de nødvendige analyser og så får sakkyndig veiledning i hvordan man skal gå frem.

La så myrene få den plass i vår økonomiske husholdning som de fortjener, og la oss ikke syte over at vi er et fattigt land, før vi har utnyttet våre egne muligheter. La utnyttelsen av våre myrer bli et av de midler hvorved vi skal gjenopbygge vårt land, og måtte hver eneste nordmann få øinene op for at dette er en viktig sak.

FRA UTLANDET.

Den tyske myrforening «Verein zur Förderung der Moorkultur im Deutschen Reiche»

feiret i år sitt 50 års jubileum.

Det Norske Myrselskap sendte lykkønskningstelegram og mottok takkesvar sålydende:

«Es war uns eine besondere Freude die überaus herzlichen Glückwünsche unseres Brudervereins in Norwegen zur Feier unseres 50 jährigen Bestehens entgegennehmen zu können. Wir gedanken heute gern jener glücklichen Zeiten, wo dank einer besseren wirtschaftlichen Lage oftmals Vertreter zu den beiderseitigen Veranstaltungen entsandt werden konnten, wir erinnern uns auch dankbaern Herzens jener gastlichen Aufnahme, die uns noch vor wenigen Jahren durch Ihre Vorstandsmitglieder in Ihrem Vaterlande zu teil wurde.

Mögen die kommenden Zeiten es gestatten, dass die guten Beziehungen wieder wie früher durch persönliche Fühlungsnahe gestärkt und gefördert werden zum Segen der Moorwirtschaft und damit zum Segen unserer Länder.»

Der Vorstand

Rimpan,
Vorsitzender.

Dr. Zercka,
stellvertr. Vorsitzender.

Schlabaen,
Geschäftsführendes Vorstandsmitglied.

Det danske Hedeselskab.

Som administrerende direktør i Hedeselskabet er tiltrådt kontorchef Flensborg, idet direktør Dalgas fratrer.